

DISSERTATIO

INAUGURALIS MEDICA

DE

PLUCA POLONICA

QUAM

ANNUENTIBUS MAGNIFICO DOMINO PRAESIDE, ET DIRECTORE, SPECTABILI DOMINO DECANO, AC CLARISSIMIS D. D. PROFESSORIBUS IN ALMA, ET CELEBERRIMA SCIENTIARUM UNIVERSITATE PESTIENSI PRO GRADU DOCTORIS MEDICINAE RITE CONSEQUENDO

PUBLICAE DISQUISITIONI SUBMITTIT

JOSEPHUS ZANKO,

GALLICIANUS SAMSONOVIENSIS.

In Theses adnexas disputabitur in Palatio Universitatis
majori Mense Junio Anno 1834.

PESTINI,

TYPIS LANDERERIANIS

§. 1.

N o m e n.

Plica Polonica, communiter etiam Trichoma a (a graeco *τριχωμα και ιζησις*) appellatur. Secundum Majorson Govd Trichosis Plica; alii vocant: Lues sarmatica, seu Pokutiensis, Helotis, Capillitium intricatum, morbus Cirrhorum, Weichselzopf, Polnischerzopf, Wichtelkopf, Judenzopf, Hexenzopf, Verwirrte Haare etc. Poloni nominant: Kolton, Gózdziec. Galli: Plique, ilPlique polonaise. Angli: Plica, Matted Hair. Hungari: Lengyel haj - kolontz gubantzoz haj.

§. 2.

D e f i n i t i o.

Plica Polonica, seu Trichoma sistit morbum cutaneum peculiarem, chronicum, contagiosum, in Polonia imprimis circa fluvium Vistulam endemicum, qui sub diversis symptomatibus nervoso — arthriticis, illisque in universo organismo observandis, Leprae vulvulatum analogis, initium sumens, mox sub sui generis tetanomorphi totius cutis se manifestat. Producit nimirum secretionem peculiarem, morbosam, in universa simul cuti, praesertim tamen in partibus pilis obsitis, maxime in parte capillata capitis, quo fit ut capilli, qui hujusce secretionis peculiaris, proprium videntur constituere organum, miro modo inter se con-

plicantur, et ope liquidi viscosi per totam longitudinem capillorum copioso secreti edeo conglutinantur, ut a se invicem divelli, et extricari nulla ratione possint.

§. 3.

Historia, Litteratura.

In fata Plicae inquirenti magna obvenit opinionum diversitas, quatenus: an Plica antiquissimis jam temporibus notum constituerit morbum? an tantum recentioribus seculis occurrerit, fueritque observata? determinare difficile est. Pax praeae aetati superstitiosae, quae Plicam non secus ac Lepram, similesque morbos foedos influxibus Vampyrorum, Daemonumque adscripsit. Non absimiliter vanum illud, Caput Gorgoneum, caput medusarum, furiarum vere humana fuisse ut Hercules Saxonia putabat, non tantum fictis Poetarum variis occasionem praebens, sed nonnullos eo deducens, ut caput Plica adfecti hominis utique naturae sua jam horridum, revera pro imagine capitis medusae et furiarum haberi debere statuunt, inanis instar figmenti silentio praetereundum est; tantum enim abest, ut hujusmodi nugae vel minimam mutuarent lucem historicam, quin potius densam alant caliginem. Hujus loci rem propius tangens opinio est: Plicam per incursionem Tartarorum tertiam ex Oriente ad Poloniam advectam fuisse, ibique sub finem seculi 13. innotuisse, ut C. t. Sprengel (a) aliorum testimoniis innixus perhibet; at et haec opinio ut C. Weese (b) monet, multis premitur dubiis, qui Plicam fine seculi 16. primo observatam fuisse asserit. Alii contendunt eam, antequam ad Poloniam venisset, jam in Alsatia, Fri-

a) C. Sprengel Versuch einer pragmatisch. Geschichte der Medicin. Halle 1793 B. 2.

b) C. Weese über die Plica polonica ein Historisch-kritisches Versuch - in Rust's magaz. B. 25.

burgi, et in Helvetia notam fuisse. Interim consentientibus Auctoribus plurimis Plicae in Germania obvientis ante medium seculi 16. mentio non fit; in ipsa autem Polonia ut Cel. Jo. Frank (c) adnotat, primum certum, amplum ac scientificum Plicae documentum annum tantum modo 1599 adtingit, quo scilicet tempore Laurentius Starnigelius Rector Academiae Zamosciensis, consilium Facultatis Medicae Patavinae, utpote pro morbo novo ab annis scilicet 40 — 50 jam noto, expetierat. Morbum semel exortum maxime frequenter inde a medio seculi 16. hodiedum usque, in Polonia obvenisse scripta plura de Plica typis vulgata, abunde demonstrant, licet et in aliis Provinciis ut in Germania, Gallia, Italia; Hungaria etc. Plicam omni tempore observatam, eamque directa ratione extensionis calamitatum, aerumnarumque plebis uberius auctam fuisse haud est dubium. Ubivis autem plica occurrerit ut plurimum subjecta originis Polonicae primo ea adfecta fuisse, et ab iis ad alios transiisse, testantur observatores, ita, ut hodiernis jam temporibus praeter Poloniam in aliis quoque Regnis occurrat hicce morbus, uti in Silesia, Bohemia, Svevia, Borussia, Saxonia, aliisque Germaniae locis; in quibus quidem Regionibus non endemice ut in Polonia, sed sporadice tantum obvenit. Sic in Hungaria imprimis in illis Comitatibus, ubi populus partim ob paupertatem, partim ob pigritiam sordidam munditiei nullam curam habet, uti in Comitatu Sárosiensi, Unghensi, parte Superiore Zempliniensis, Liptoviensi, Arvensi. Imprimis autem hoc morbo adfecti deprehenduntur Judaei.

Inter Auctores, quorum de Plica Polonica inde a seculo 16. scribentium non exiguus est numerus, maxime memorandi sunt sequentes:

L. C. Fulginatus Consultatio de Lue sarmatica, Ferrar 1600.

c) I. Frank - Praecepta prax. med. univ. vol. III. sect. 2 p. 210.

S. Schulz Consult. de Plica Polonica app. ad Consult. Medic. Venetiis 1618,

I. Agricola, Dissertatio de Helotide seu de Plica Polonica. Basil. 1615.

Zeidler Dissertatio de Plica s s novorum Cirrorum symptomate Lips. 1623.

Hercules saxonica de Plica, quam Poloni Godziec Roxolani kolton vocant Patav. 1650.

W. Rolfinckius Dissert. de Plica Polonica Jenae 1658.

Cressius Dissert. de Plica, germ. Weichselzopf. Steidell. 1682.

Bonfiglius Tractatus physico-medicus de plica Polonica. Wratisl. 1712.

Michalowszki kalendar Polski i Ruski. Krakov. 1721.

Vicat Memoire sur la Plique polonoise Lausan. 1775

Gabrieli Dissert de plica pol. Budae 1780.

Mustallier Praktische Abhandlung über den Weichselzopf. Wien 1790.

I. F. Hoffmann Beschreibung des Weichselzopfes, nebst einer Anweisung, wie man sich in dieser Krankheit verhalten müsse um davon zu genesen. Königsb. 1792.

I. E. Gilibert. Adversaria medico pract. Lugd. 1791.

Perzyna. Le karz dla wloscian czyli rade dla polstwa w kaliszu 1793.

I. L. de la Fontaine Chirurg. Medicinische Abhandl. verschiedenen Inhalts Pohlen betreffend Bresl. und Leipzig. 1792.

G. Andersson. Dissert de plicae pol. origine, et curatione. Erfurt. 1805.

F. I. A. Schlegel über die Ursachen des Weichselzopfes der Menschen und Thiere, die Mittel ect. Jena 1806

M. Gembitzky de singulari pilorum vegetatione morbosa, quam Trichoma dicunt. Erfurt. 1808.

Wolfram: Versuch über die höchst warscheinliche Ursache und Entstehung des Weichselz. Nebst einer sicher Heilung desselben Breslau 1804.

- F. Chr. Walter Dissert de plica pol. Marburg 1808.
 A. S. Hecker Gedanken über die Natur und Ursachen des Weichselzopfs. Erfurt. 1810.
 F. E. Chromy neueste Ansicht des Weichselzopfs in seiner Grundursache Freib. 1813.
 Jos. Frank Memoire sur l' origine et la Nature de la plique polonoise Wilna. 1814.
 — — Praxeos med. praecepta universa Lipsiae 1829 vol. III. sect. II. p. 308.
 J. Schlesinger Dissertatio de Trichomate Berolini 1827.
 E. Bondi Pathologie des Weichselzopfs Berlin 1828.
 M. F. Ogonczyk Zakrewszky medicinisch - Litterarische Geschichte des Weichselzopfes. Wien 1830.
 I. N. Reimann Handbuch der speciel. Medic. Pathologie, und Therapie. Wien 1823. II. Band p. 166.
 A. G. Richter die Specieil - Therap. Wien 1830. VI. Band p. 386.
 Fr. Bene Elementa Medicinae pract. Pestini 1833. Tomus 2. p. 338.

§. 4.

Symptomatologia.

Singularis hicce morbus nequaquam mere topicus, ast universalis, cum peculiari mutatione reproductionis organicae procedens, characterem tam evolutionis, quam decursus semper chronicum praeseferens, multiplicibus stipatur symptomatibus, quae sub distinctis morbi stadiis sunt manifesta. Tria nimirum Stadia possunt non imerito statui sub quibus plica scenam suam absolvit, utpote:

Stadium Prodromorum

— Evolutionis plicae.

— Exsiccationis, et reconvallescentiae.

Stadium prodromorum multifaria offert symptomata, quorum plurima ut et Reimann propriis observationibus innixus asserit, sedem suam praecipuam in vitatis organorum digestionis functionibus, universique systematis dermatici habentia, atque characterem nervosum chronicum praeseferenti, pro ratione influxus potentiarum nocentium, constitutionisque individualis aegri, et numero, et intensitate variant. In plurimis casibus observantur: singularis lassitudo in toto corpore; nausea, ructus foetidi, vomituritio, flatulentia dolor pressivus in regione ventriculi, tensio hypochondriorum, imprimis regionis hepaticae; appetitus prostratus, vel peculiariter depravatus; alvus irregularis, ut plurimum obstipa; adfectiones haemorrhoidales dolores membrorum rheumaticis, arthriticis, syphiliticisque similes crutiatu ossium, cephalalgia, vertigo, lipothymia, somnia terrificata, oculorum dolor, photophobia, hemeralopia, diplopia, amblyopia, ophthalmitis, amaurosis, strabismus, cataracta, aurium tinnitus, susurrus, baryecopia, narium siccitas, olfactus depravatus; halitus oris foetens, ulcera faucium, glandulae sublinguales tumidae a venis varicose extensis circumdatae, tumor glandularum salivalium, et lymphaticarum cervicis; pectoris anxietas, respiratio difficilis, anhelosa, cordis palpitatio, tussis chronica molesta; sensus ardoris sub sterno, pulsus admodum debilis, fluor albus, menstrua irregularia, serosa foetentia; urina turbida sedimento jam lateritio, jam puriformi instructa, secretio illius saepe suppressa, saepe valde copiosa; extremitatum inferiorum varices, exostoses, tophi; aspectus hujusmodi aegri est peculiaris cachecticus, habitum ut plurimum scrofulosum arguens, sensus fornicationis pruritusque in tota cuti praesertim capitis molestus, pustulae prurientes, variaeque impetigines conspiciuntur; frequenter phalanges ultimae digitorum tument, ungues rubent, et dolent, fiunt brunei, lividi, et incrassantur. Stadium hoc prodromorum saepe intra ali-

quot menses terminatur, subinde durant illius symptomata, ut multi adnotant, per annos 10. imo 15. ut plurimum tamen inter primum, et tertium annum absolvi solet. Comparet tunc

Stadium evolutionis plicae; posteaquam nimirum prodroma breviorē, aut longiorē tempore durassent,^a evolvitur morbus sensim, nonnunquam vero repente erumpit, accedente scilicet aliquo animi pathemate graviore, ut terrore vehementi. In multis casibus adnotantibus Cel. observatoribus J. Frank (a) et Reimann (b) praesente alio morbo acuto febrili contingit evolutio plicae, ut sub typho contagioso, variolis, morbillis, scarlatina, ita et sub puerperio. Saepissime tamen absque huiusmodi morbo gravi accedit febris, nonnunquam catarrhalis, saepius rheumaticae gravioris, subinde intermittētis, vel continue remittentis characterem exhibens, quae cum ingenti cephalalgia, crudelique membrorum dolore stipata est; augentur nunc cuncta symptomata prodroma, accedunt: nimis integumentorum capitis pruritus, dolor tensivus, tumor, desorganisatio unguium, calor intensus, sudor in toto corpore, cum primis in cute capitis largus, viscidus, peculiariter foetens. Sub his phaenomenis summa mox metamorphosis capillorum ipsam plicam constituens sic contingit: Prorumpunt in cute capitis nimis pruriente, pustulae, radices crinium inflammantur, fiunt tumidi, secundum totam longitudinem capillorum in complicationem valde nitentium incipiendo ab eorum basi, secernitur forma sudoris largi, viscidi memorati, liquidum glutinosum foetidum, basim crinium crasse obducens, medio cuius dein capilli inter se adeo complicantur, et conglutinantur, ut a se invicem divelli, et extricari non possint. Locus, ubi haec materies secernitur; communiter est radix capillorum, unde per

a) l. c. pag. 325.

b) Handb. d. spec. Pathol. u. Therapie II. Band p. 168.

totam illorum extensionem manat secretum; subinde tamen licet rarius secretio liquidi inchoat in apicibus crinium, et inde versus radicem propagatur. Qualitas liquidi hujus viscerati glutinantis varia est; nam saepe puris instar prospicit, alias ut Richter, Reimann, aliique contendunt, sanguinem capilli fundunt, quod J. Frank fabulam esse dicit. Figura capillorum complicatorum diversa est, unde Alibert plures plicae varietates distinxit, quae differentiae tantum ut accidentales considerari possunt. Secundum mentem illius nempe distinguitur: plica longicauda, quum scilicet capilli ita conglutinantur, ut funem unicum solitarium constituent; pl. longicauda lateralis seu masculina, quae e capitis alterutro, vel utroque latere dependet; pl. longicauda fusiformis, quae versus radicem crassa, apicem versus vero semper tenuior, acuminata est; pl. longicauda falciformis, cujus apex incurvatus est; pl. longicauda claveformis, quae versus apicem potius incrassata est; pl. caput Medusae, cum capilli in plures funes complicati ita inter se intricati sunt, ut unam massam constituent, quae quoniam frequentius apud mulieres observatur, dicitur etiam pl. foemina seu pl. in massa; plica caput medusae laciniata, cum funibus capillorum disordinatorum laceratis; pl. caput medusae cirrhata, cum funibus capillorum in circulum gyratis; pl. cespitosa, quae formam placentae, nidi avium, aut tiarae refert. —

Plica in stadio evolutionis constituta, ad certum usque tempus continuo crescit; nec solum ad caput restringitur, sed reliquas etiam partes corporis pilosas adficit, sic ad barbam, ad crines subaxillares, ad pilos pubis extenditur, quibus in locis constanter funium formam refert. Pondus trichomat'is ab unciiis quatuor ad libras duas, tresve, et ultra ascendit. Extensio illius in longum varia; saepe enormis est;

ita refert I. Frank plicam in Musaeo Historiae Naturalis Dresdensi quatuor ulnas longam, palmam latam, duosque pollices crassam exstare; ita adferuntur exempla (c) plicae 5—7 ulnarum longae, ita barba cujusdam Eremitae Poloni plicosa tam longa fuit, ut electo suo ad terram dependerit; ita plica in monte Veneris cujusdam mulieris duorum pedum longitudinem attingit. (d) Pediculos valde raro in plicosis obvenire testatur J. Frank.

Stadium hoc evolutionis plicae, quod non immerito ut criticum considerari potest, diverso tempore durat, per septimanas, menses, imo annos; comparaturque tandem:

Stadium exsiccationis, et reconvalescentiae, quum absoluta plena morbi eruptione omnia fere phaenomena morbosa silent, atque morbus maxima parte solum topicam quasi adfectionem referens aegrum sanitate apparente frui concedit. Secretio liquidi glutinosi cessat, odor foetidus disparet, plica exsiccatur, novi capilli sani succrescunt, et pars morbosa a capite autocratia naturae separatur, sensimque decedit, quod si non fiat, plica jam in exsiccatione plena constituta sine omni periculo abscindi potest: sicque aeger in statu verae reconvalescentiae constitutus conspicitur. —

Interim saepe accidit, ut evolutione plicae perfecta, per varios influxus nocivos, ut per refrigerium, per remedia incongrua, vel per abscissionem praematuram, impedita, alii morbi graves enascantur, ut inflammationes periculosae, hydropes, convulsiones, paralyser, vesaniae, apoplexiae; hoc in casu morbus et unguibus longe magis infensus est. Accidit etiam, ut morbus, licet perfecte exantlatus, germine ejus e corpore plenarie non eliminato, post brevius, aut longius tempus

---

e) d) Meissner Encyclopedie der Medic. Wissenssch. 10-er B. art plica.

iterum recrudescat, cum integro symptomatum exortu, ita, ut secundum observationes I. Frank, aliorumque dentur exempla morbi ejusdem bis, ter, quater, sexies, imo decies in uno, eodemque individuo recurrentis. Plica talis saepius rediens semper gravior evadit, corpus summopere labefactat, habitum luridum, specificè cachecticum, eumque perennem producit, generatque morbos gravissimos: tabem omnis generis, hydropem, phthisim pulmonalem, scirrhum viscerum, ulcera foeda, cancrosa, pedum, aliarumque partium tam internarum, quam externarum, cariem ossium, donec tandem mors exoptata finem vitae miserimae imponit.

§. 5.

Species plicae, ejusque complicationes.

Ex symptomatibus hucusque enumeratis haud difficile est agnoscere morbum; at priusquam momenta pathogenetica, uberiolem ejus cognitionem adjuvantia, Aetiologia quantum licet exponeret: non abs re erit varias plicae species ad rectam morbi diagnosim non nihil conferentes, brevibus adumbrare, ejusque complicationes aliquantum perspicere.

Distinguitur nempe plica spuria et genuina. Spuria dicitur illa Trichomatis species, quae sub morbo diurno qualicunque, a neglecta munditiei cura, ab intermisso pectinis usu exoritur; sistit quidem talis plica spuria specificam capillorum complicationem, sed signis universalibus labis plicosae destituitur, mobilis est, et patientia extricari potest; ut plurimum autem defluvium crinium socium habet, et saepe pedicolum nidum constituit. Pl. genuina est ea, quae sub universalibus, supra enumeratis symptomatibus exoritur, et decurrit; estque vel primaria, quae recentè per contagium adquisita labem trichomatosam sub

signis universalibus mox prorumpentem minatur; vel *secundaria*, quae ex vitio totius organismi, seu e germine morbi plicosi in corpore latente propullulat. I. Frank (a) aliam adhuc divisionem plicae a periodis suis desumit. quo sub respectu dividit plicam, in *reconditam*, *recenter evolutam*, et *senescentem*, quae eodem redit, ac plica sub distinctis tribus stadiis supra recensitis obveniens; etenim plica *recondita* nil aliud dici potest, ac ea in stadio prodromorum pl. *recenter evoluta*, ea in stadio evolutionis pl. *senescens*, ea in stadio exsiccationis constituta. Potest adhuc, ut idem Auctor ait, alia quoque plicae subdivisio statui, prout nempe morbus unum corporis systema prae alio aggreditur; quippe: plica *carcinomatosa*, quum scilicet vitium plicosum, maxime in rusticis, se sub forma ulcerum carcinomaticorum exprimit; et plica *nervosa*; cum vitium illud, urbium magis incolas, praesertim sexus sequioris, sub forma nevrosium potissimum invadit.

Complicationes quoque plicae cum aliis morbis rite eruere multum interest. Frequenter quippe complicatus est morbus cum rheumatismo, arthritide, scrofulis, quae ex symptomatibus suis, cum iis plicae affinitatem habentibus, dignoscere non nimis facile est; porro cum scorbuto, quod ex gingivarum potissime conditione, nec non haemorrhagiis, utpote plicae simplici non familiaribus palam fit. Saepè complicatur plica cum lepra, cujus symptomata, iis plicae adeo analogae sunt, ut J. Frank, et multi alii morbum hunc generis leprosi, ejus nempe speciem revera constituere statuunt. Frequentissima complicatio plicae est cum syphilide, praesertim inter rusticos; cum autem jam ex simplici plica exostoses, tophi, ulcera faucium et narium emergant, arduum est complicationem hanc

---

a) l. e. pag. 342.

exacte dijudicare. Complicatur nonnunquam cum variis morbis acutis, quorum signa cum iis plicae combinando, nulla fit in distinctione difficultas.

§. 6.

A e t i o l o g i a.

Dispositionem ad plicam omnes homines habere probabile est, quae in multis individuis, ut J. Frank, et Reimann asserunt, haereditaria esse consuevit. Morbus nulli aetati pareit; nam infantes aequae, ac senes decrepiti hoc morbo corripuntur, at talia exempla rarissima sunt, et in genere inter pubertatem, et senium solet plica obvenire. Foeminae aequae, ac mares ea adffiguntur; corporis constitutio nulla ab ea immunis est; nam homines robusti, floridi, obesi non secus, ac debiles, cachectici, morbo hoc foedo detinentur. Saepe occurrit plica non tantum in tuguriis plebis miserae, sed etiam in splendidissimis divitum, Nobiliumque palatiis; at hi pro nimis proboso illam morbo habentes occultant, et non nisi a Medico in mysteria familiae admissio observari potest; interim tamen, ut observationes docent, frequentissimus est morbus inter rusticos, quorum sors imprimis in Polonia admodum misera est, post hos inter mendicos, tandem inter Judaeos.

Causae excitantes, quae praesente praedispositione, latens plicae germen serius, ocyus in evolutionem perducunt, et sustentant, diversae sunt. Huc pertinent: aer humidus, paludosus, frigus, calor, victus incongruus, acris, ut carnes pingues, caro suilla infumata, salsa, pisces fumo, et sale conditi, imprimis haleces; potus excessivus cremati, aliorumque spirituosorum, animi pathemata deprimentia, praecipue terror, violentiae externae; cura munditiei neglecta, habitatio in casis sordidis, humilibus, in territoriis

aërem valde corruptum habentibus, extractis, ut fit in Polonia, iis imprimis regionibus, in quibus Vistula, aliaque flumina crebra exundatione paludes, stagna perpetua producant.

Causa proxima plicae nondum est cognita, et ad exactam illius pathogeniae illustrationem, et determinationem plures adhuc desiderantur observationes fideles. Auctores multi conati sunt proximam morbi causam assignare, et in meras abierunt hypotheses. Aliqui ut Schlegel defendunt morbum esse rheumatico-arthriticum, excitatum maxime frequenter per refrigerium, a prava Polonorum caput radendi consuetudine; at hic mos regnat et inter Monachos, sicut apud Turcas, quin illi plica affligerentur. Nec sola immundities, ut Alibert, alique opinantur, unica plicae causa est; nam, ut supra memoratum fuit, etiam nunditiei curam habentes eam acquirunt, et homines nultorum locorum valde immundi illa non laborant. Wolfram, et Larrey profitentur unicam ejus causam esse syphilidem peculiariter modificatam, sed mox J. Frank plica vix, ac ne vix quidem per coitum communicatur, lentissime evolvitur, et mercurii virtutem non solum eludit, sed ab eo potius exasperatur, excepto casu complicationis cum lue venerea. Nec arthritis, ut idem Auctor dicit, utpote in universa Europa obvia, et plus, minusve periodica, de morbo nius tantum regionis endemico, atque perpetuo rationem reddit. — Pervestigatis diversis his opinionibus, symptomatibusque omnibus a primo morbi exordio perceptum ejus decursum observandis, inter se combinatis, vero non multum abluens erit opinio: plicam esse morbum specificum exanthematicum (a), characterem arthritico-nervosum universalem habentem, contagiosum, arthriticum; quive morbus praedispositione praesente, iam Poloni e natura rei prae omnibus nationibus emi-

a) J. Franco [Bene.] Elem. Medic. pract. Tom. I. 31 p. 34.

nentem offerunt, accessu causarum excitantium plurimum, vel pauciorum, serius, aut ocysus evolvitur, contagiosamque suam indolem in stadio evolutionis revera exerit, atque contagium imprimis per lactationem prolibus, vel per lectisternia, vestes, ac mitras (b) aliis quibuscunque hominibus communicatur, et sub faventibus circumstantiis perennis evadit, uti et in Polonia, ubi influxibus potentiarum nocentiam admodum copiosarum, morbum altas fecisse radices, eumque perennem endemicum constituere experientia testatur.

§. 7.

P r o g n o s i s.

Plica in genere valde pertinacem, rebellem, vix unquam radicitus evellendum constituit morbum, hominesque eo detenti rarissime provectam aetatem attingunt. Saepe quidem, ubi morbus levior est, in subiecto secus sano, vel per immunditiam, vel per contagium exortus, vel ubi plica tantum spuria est, auctorata naturae, auxilio simul therapiae rationalis sanitas feliciter brevi recuperatur; at ubi plica cum labe universali scrofulosa, scorbutica, arthritica, aut syphilitica complicationem fovet; — aut ubi morbus constitutionalis est, seminium illius haereditarie acquisitum est, ibi infaustissima est ejus prognosis, vix extirpari potest, cessat quidem, disparetque pro tempore, dein vero serius, aut citius iterum revertitur, donec inter symptomata molestissima cachexiae aegrum enecat. Multum levaminis adferre solet debita illius evolutio, quae crism quasi morbi constituit, similiter, non paucis cum emolumento contingere solent; sudores habituales. urina crassa, haemorrhoides modice fluentes,

---

b) Vidi juvenem in Comitatu Liptoviensi, cui Jndaeus plicosus, Polonia oriundus, morbum per mitram suam, quam juvenis inter ludum capiti apposuerat, communicavit.

et erysipelas habituale; at etiam si superatus fuerit morbus gravis, remanent sensuum vitia, diuturna cerebri, et nervorum mala, et imprimis adfectiones systematis lymphatici. Non secus dum morbus in evolutione constitutus per refrigerium, per adplicationem remediorum adstringentium causticorum, vel per abscissionem trichomatis praematuram, vel quocunque alio modo, — turbatur, tunc frequentissime morbi exoriuntur gravissimi (supra §. 4.), quorum exitus semper summe infausti esse consueverant, quod solum per optimam, et maxime congruam aegri tractationem, atque per therapiam rationalem praecaveri potest.

§. 8.

T h e r a p i a.

Plica endemica, qualis in Polonia est, ubi morbus late extensus, majorem illius regni partem devastat, publici regiminis attentione quam maxime digna est, quatenus tales utique fieri deberent coordinationes politico-medicae, ut successive extirpatio morbi perfici, sicque cura illius prophylactica perfecte institui possit. Hoc scopo Jos. Frank (c) qui morbum in Polonia per sex annos observavit, leges politico-medicinales rever exequendas sequentes proponit: 1) ineatur, quantum fieri potest, calculus incolarum plica laborantium, saltem rusticorum, et pauperum, quavis in provincia, sive urbe. 2) Constituaturs Medicus unice negotiis de plica in toto imperio moderandis intentus. 3) Erigatur nosocomium, vel dicatur pars nosocomii pro quodam plicosorum numero, ut morbus accuratissime examinari, utque nova in eo curando pericula institui possint. 4) Esto ad latus hujus nosocomii bibliotheca libros, et dissertationes omnes continens, quae hucusque de plica publici facta fuere juris; item musaeum pathologicum. 5) Stabiliatur ab initio

c) l. c. pag. 344—45.

praemium modicum, et annuum, optimis circa plicam observationibus, et promittatur elapso decennio remuneratio insignis quaedam meliori de hoc morbo operi. 6) Conscribatur liber popularis, quo vulgi attentio ad plicam dirigatur, praeconceptiones deleantur, et legibus medicinalibus promulgandis via quodam modo paretur. 7) Excitentur quicumque circa plicae curam, sive peculiare auxilium, sive aliquod secretum possident, ad illud aut humanitatis, aut remunerationis gratia patefaciendum. 8) Revocetur praecipua attentio parentum, ut in filiis matrimonio jungendis, stirpia plicosae rationem habeant. 9) Vetentur rusticis plicosis matrimonia tum inter se, tum cum sanis. 10) Emendetur quousque possibile, servorum conditio. 11) Remuneretur herus, qui ex proprio praedio plicam exstirpaverit. 12) Subjiciantur severo examini praedia ceteris paribus maxime plicae obnoxia. 13) Recludantur mendicantes plica adfecti. 14) Vetetur plicosis introitus ad balnea publica, erigaturque ipsis proprium balneum. 15) Occupent plicosi loca segregata in scholis. 16) Necentur, aut separentur ab aliis animalia domestica plica laborantia. 17) Moneantur Medici, et Chirurghi, ne vaccinam ab infantibus de plica suspectis desumant, atque in nutricibus eligendis semper plicam ante oculos habeant. 18) Adficiantur gravi poena homines plicam consulto, et dolose aliis communicantes. Tandem venditio vestium, et pileorum obsoletorum prohibenda, vel saltem severae inspectioni subjicienda. — Legum harum politico-medicarum omni ex parte rationalium executio in Polonia hodieum usque desideratur. —

Cura pharmaceutica plicae adhuc valde diversa, et plus, minusve inconstans est, varia commendantur pharmaca; ita laFontaine, ut refert Bene (d) maxime laudat caules dulcamarae, radicem sarsaparillae, guajacum, et praeparata anti-

d) l. c. pag. 344. e) l. c. pag. 170.

monii; Larrey, et Wedekind, plurimum laudant mercurialia; his sententiis videtur adhaerere Reimann (e), quas methodos J. Frank nocere magis, quam prodesse asserit. Pro ratione status individualis aegri, pro diverso morbi gradu, et pro varia cum aliis morbis complicatione, diversa debent adhiberi pharmaca in diversis morbi stadiis.

In stadio prodromorum tueri se debet aeger a refrigerio, evitare esum carnis suillae, et piscium infumatorum, sale conditorum, utatur cibus blande nutrientibus, caveat potum spirituosorum; abstineat a capillorum, unguiumque abscissione, iano et a pectinis usu; aer illum circumdans, quantum fieri potest, sit temperatus, salubris. Conducunt nunc balnea tepida, tum vaporis, tum alia praecipue sulphurea. Medicamenta autem talia exhibere necesse est, quae excretionem alvinam sollicitant, ita potissimum radicem rhei, cremorem tartari, salem amarum, salem glauberi, electuarium lenitivum etc. Ubi fors haemoroides tumidae molestias adferrent, hirudines duae, tresve juvant, vel illis aegre conducentibus, aloës optime succurrit, quo fine sequentes pilulae utiles sunt: Rpe. Extracti rhei drachmam unam, extr. aloës aquosi drachmas duas. m. f. pill. granorum trium. Capiat aeger ad vesperam sex. Simul, ut urinae secretionis, et transpirationis summa habeatur ratio, oportet, sicque scopo diuretico baccae juniperi communis, diaphoretico sulphur optime inserviunt. Multis in casibus, ubi indicatio specifica pro diureticis, diaphoreticis haud requiritur, porrigitur extractum conii maculati, vel extr. hellebori nigri, vel stramonii, vel ledi palustris, in connubio cum sulfure, ut praescribatur: extracti conii maculati, vel alterius drachma una, florum sulfuris drachmae duae. m. f. pill. granorum trium,

c) l. c. pag. 344—45.

Capiat aeger ter de die quinque. Nullum vero ex adlatis medicamentis secundum observationes J. Frank virtutem herbae vincae, pervincae antecellit, praescribendo illius uncias tres, aquae fontis fervidae libras tres, stent in digestionem per noctem, mane ebulliant per $\frac{1}{4}$ horae. Colatura spatio nycthemeri hauriatur. Vulgus herbam lycopodii selaginis vincae equiparare solet, ut hoc remedium ob vim drasticam, emesimque provocantem, exhibere minus consultum est. — Externe ad fovendam partem capillatam capitis prodest decoctum foliorum uvae ursi, herbae lycopodii selaginis, vel vincae pervincae, sequentiratione praescribendum: Rpe: herbae lycopodii selaginis, vel fol. uvae ursi uncias duas, coqu. per $\frac{1}{2}$ horam, colatura librae unius detur pro fomento capitis saepius per diem adplicando; — acriora, ut decoctum farinae synapis, tinctura cantharidum, unguentum antimoniale, ad eliciendum trichoma a nonnullis adhiberi solita, plerumque nocent. In genere, quae nimium humorum ad caput, ad fluxum promonent, vitanda sunt. Ad citius eliciendam vero plicam optime conducit theca, e tela cerata subtilissima, qua pars capitis capillata, continuo arcte circumdatur; Reimann commendat hoc scopo inoculationem plicae per adplicationem abscissorum capillarum pilosorum, aut per gestationem mitrae, vel alterius tegumenti capitis plica affecti. factam. — Cephalalgias, synapismus vel vesicatorium nuchae appositum pro tempore lenire solet; multum autem levaminis adfert emplastrum, sive de pice Burgundica, sive de galbano crocatum, sive aliud simile ut: Rpe: emplastri vesicatorii drachmas sex, emplastri conii maculati, emplastri asae foetidae ana uncias duas, Malaxentur. Secundum longitudinem totius columnae vertebralis apponendum.

Plica ad stadium evolutionis perveniente, vix aliqua locum habent pharmaca. nec ipsius evolutionem nimis sollicitare oportet; ipsa enim natura hoc

opus optime absolvit, quod cum raro sine majori humorum versus caput adfluxum contingat, a revellentibus, evacuationibusque cruentis abstinendum est; nisi caput gravissime adficiatur, febrisque vigeat characteris inflammatorii, quo in casu hirudines aliquot ad tempora, pediluvia, leniaque alvum purgantia indicantur. E contra deficientibus ad plicam perfecte expellendam viribus, vesicatorium, vel synapismus ad nucham, lotio capitis cum vino calido, et usus internus remediorum antimonialium cum camphora, et moscho prosunt. Hoc in casu commendat Richter fomenta e musco clavato, et radice bryoniae. — Evoluta plica symptomata universalia morbi maxima parte cessant, tuncque summa cura munditiei, relate tam ad aërem, quam ad vestimenta, item diæta blanda, nutriens necessaria est; topice cataplasmata lenia emollientia ex farina seminam lini, vel canabis cum lacte parata ad caput trichomatousum adplicare non inutile est. Sicque demum pervenit morbus in

Stadium exsiccationis, quum foetor dispareret, secretio materiae viscidæ cessat, et ipsa plica exsiccatur, ita, ut novis capillis sanis succrescere incipientibus a capite separetur. Siqua in hoc stadio e symptomatibus universalibus remansissent, remedia in stadio prodromorum commendata, cum utilitate adhibentur. Resectio capillorum conglutinatorum, quod in plica spuria semper sine noxa contingit, si jam trichoma sit siccum, inodorum, a capite distans, locum habere potest; alias summo cum periculo stipatur plicæ abscissio, subsequentibus inde: strabismo, amaurosi, contractione musculorum, suppressione urinae, convulsionibus, balbutie, mania, ipsaque morte. Saepè plicam ipsa natura pulcherrime separat, quod si non fieret, indicata plicæ rescissio forficum ope absolvitur; cautum vero est eam non una vice, sed varias illius partes repetitis vicibus abscindere, ne caput refrigeretur. Periculum refrigerii optime evitatur, si gossypii quan-

titas, illi resectorum capillorum ponderi aequalis, capiti donecque crines sani succrescant, aut vero leve capillitium artificiale, imponatur. Nec ungues priusquam crescere desinant, ac desquammentur, abscindendi sunt. Ad ulcera forte praesentia mundanda maxime commendat J. Frank Conium maculatum forma decocti, emplastri, vel unguenti, parati ex axungiae porci uncia una, pulveris herbae conii maculati drachma una, olei hyoscyami drachmis duabus. Remanente debilitate corporis, statu cachectico, diaeta nutriens, remedia blande roborantia, pro ratione status individualis per brevius, aut longius tempus adhiberi debent.

Superato morbo, dispositio ad eum non deletur, proin ad recidivam impediendam, mundatiam debitam observare, causas occasionales, et contagii susceptionem evitare necesse est.

T h e s e s.

---

1. Plica solum in Polonia est morbus endemicus, alibi sporadicus, estque.
  2. in stadio evolutionis semper contagiosa.
  3. Ferrum in sanguine non existit qua tale.
  4. Narcoticorum effectus a solo stimulo deduci nequeunt.
  5. In sanandis sinuosis ulceribus tutissimum remedium culter.
  6. Primum remedium morborum chronicorum est diæta debita.
  7. Morbi infantum plurimi e tubo intestinali originem ducunt.
  8. Lacti Matris nullum aliud idonee substituitur.
  9. Extractio placentæ non est festinanda.
  10. Inter febrim lacteam, et secretionem lactis necessarius intercedit nexus.
  11. Nulla est inter methodos cataractam operandi reliquis præferenda.
  12. Febris nervosa vix non semper secundaria.
-

